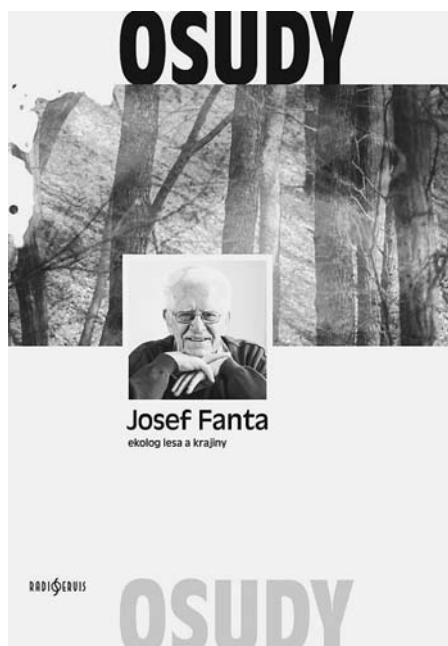

Josef Fanta: Ekolog lesa a krajiny

Cesta k sepsání vzpomínek jednoho z našich nejznámějších ekologů, u něhož se snoubí odbornost a schopnost popularizace s razancí a dovedností účinné komunikace pro veřejnost, vedla přes netištěná média, televizi a rozhlas. Také archivní Paměť národa se otiskla do pobídek pro vznik knihy, resp. prof. Josef Fanta se svědectvím o prožité době otiskl do ní.

Jakkoli jsou díky dětské paměti útržkovité, ale cenné zážitky z dětství, z rodinného zázemí, ze školních let na Kutnohorsku, z dopadů protektorátu a válečného i těsně poválečného období na mentální výstavbu studenta pražské lesnické fakulty, nejvíce osvětlující pro osobnostní perspektivu je popis vlivu profesorské konstelace: Pravdomil Svoboda, Alois Mezera, Antonín Pfeffer... A píše se tu jedním dechem též o významných praktických lesnických vzešlých z poválečné lesnické školy, která měla dobrou úroveň i jméno po celé Evropě: „[...] ta škola vyšla [...] z podrobného hodnocení důsledků dosavadních způsobů hospodaření ve středoevropských lesích, zaměřených především na pěstování monokultur jehličnatých dřevin [...] Tyto přístupy vyústily v rozsáhlé kalamity způsobené větrem, sněhem a přemnožením škodlivého hmyzu [...] Naši učitelé z toho vyvodili jednoznačný závěr: Pokračovat tímto způsobem nemá smysl, je třeba hospodařit jinak. Vrátit se k pojmu přirozený les, začít pěstovat lesy smíšené, s ohledem na stanoviště a s vědomím, že les tu není jen proto, aby v něm rostlo smrkové dřevo. [...] Byly to vlastně základy lesnické ekologie [...] Bylo přirozené, že mě takový inovativní přístup oslovil. Vyhovoval mému vztahu k lesu a ke krajině. Mě nezajímalo les jako hromada dříví a peněz, které se získají jeho prodejem... Mě především zajímalo, jak les roste, jaké vlastnosti mají jednotlivé dřeviny, jak se od sebe liší jednotlivé druhy a typy lesů, jaké různé prostředí vytvářejí pro rostliny a zvířata [...]“ Citovaná pasáž do značné míry osvětluje budoucí dráhu urputného poutníka za poznáním, kterému osudové okolnosti v kombinaci s jeho přímou povahou vytrasovaly klikatou cestu. Po studiích nástup ve Výzkumné stanici Opočno (nyní patří pod Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti) a poté determinující Krkonošský národní park s prožitým rokem okupace Sověty v srpnu 1968. Pro neskrývané kritické názory ho čekal komunisty rozhodnutý „sešup“ z funkce náměstka ředitele KRNAP na topiče a po nástupu už druhého normalizačního ředitele odchod do neznáma. Hledání existence v Praze, chvilková epizoda u Lesprojektu Ďáblice, nádenictví u Sadů, lesů, zahradnictví a zraní rozhodnutí emigrovat. Příprava, překročení hranice na Západ, kontakty v Holandsku, nové začátky na Univerzitě v Amsterodamu, vedení projektu přirozené obnovy lesů na vátých píscích pro nizozemskou Ochranu

přírody, působení v Ústavu pro výzkum lesa a krajiny ve Wageningenu, účinkování na půdě mezinárodních sdružení IUFRO (Mezinárodní unie lesnických výzkumných organizací) a IALE (Mezinárodní asociace pro krajinnou ekologii), profesura a výuka na Univerzitě ve Wageningenu. (Pokud bych měl přičinit drobnou korekci, tak při zmínce na str. 122: „V roce 1984 se v Nizozemsku zakládala IALE...“ Ve skutečnosti byla International Association for Landscape Ecology založena o dva roky dříve na území Československa, na sympoziu v Piešťanech, 1982. Je možné, že v Holandsku šlo o změnu statutu Nizozemské společnosti pro ekologii krajiny, existující již od r. 1972, na národní, resp. regionální odnož IALE. V r. 1984 se konal mezinárodní seminář již existující IALE v dánském Roskilde – jako účastník jsem po skončení pokračoval právě do Holandska a zastavil se u Josefa Fanta v Elstu před další cestou do Belgie, Francie a Velké Británie.)

Smysl recenze není v převyprávění děje, nicméně jeho osa v kostce evokuje úvahy nad osobnostními a adaptačními schopnostmi protagonisty – jako člověk zabývající se krajinou musel projevit jistý druh odvážnosti, když z horského působiště v českém nejvyšším pohoří přesídlil do ploché přímořské nížiny v Nizozemsku. Zároveň povaha lesních ekosystémů a kulturních výsadby dřevin v nich se lišila a podle toho i zkušenost výzkumníka, který měl ze studia odvodit a navrhnout nové nakládání s porosty. Trajektorie člověka Fanta v profesním světě dobrodružné druhé poloviny 20. století je svědecky lemována prolutím do politiky, což k němu patří naprosto neodmyslitelně – vůči totalitním režimům si nebere servítky a dokumentárně nejprokreslenější a možná nejhodnotnější jsou zdánlivě malé epizody,

ať už z přítomnosti „osvoboditelů“ na koních v r. 1945, nebo z požáru lešení před koncem Stalinova pomníku na pražské Letné.

Jako detektivní dobrodružství se čte vývoj po politické změně v r. 1989, kdy se Josef mohl vrátit do vlasti. Stav zejména horských lesů se v „černém trojúhelníku“ střední Evropy od jeho odchodu za hranice dále zhoršil. O vlivech kyselých depozic na lesní ekosystémy začal přednášet v Holandsku a neznámá situace s lesy tam vzbudila v odborných kruzích reakci vedoucí k pozitivní sekvenci důsledků, která dospěla k mezinárodní pomoci ze strany nadace FACE (Forest Absorbing Carbon dioxide Emission), cílené na KRNAP, kde průzkum prokázal využitelná ohniska zachovalé, hlavně půdní bioty jako podpůrného mechanismu pro ekologickou obnovu. Problémem zůstávalo myšlení zdejší komunity jako „za starých časů“, spočívající v přístupu: inkasovat darované peníze, ale za ně aplikovat sporné metody. Postupně se překážky podařilo překonat a v r. 2002 mohl být schválený projekt obnovy ukončen. Také tato část svědectví má z hlediska celé naší republiky významnou dokumentační hodnotu, zasahuje nejen technologické, ale i psychologicko-mentální aspekty obtížného přerodu postkomunistické společnosti.

Vzednutí aktivity po pádu železné opony v případě J. Fanta – navzdory jeho formálnímu odchodu do penze v holandských institucích – se týkalo projektového přesunu do lesů na Balkán (Rumunsko, Bulharsko). Zároveň pomáhal českým studentům využít v Nizozemsku evropský program studentské výměny Erasmus. Definitivní návrat do vlasti po r. 2000 mu umožnil pobývat nablízku rodině a uplatnit všechny předchozí zkušenosti ve prospěch environmentálních témat, jako je dopad klimatické změny na lesy v krajině dimenzi povodně – sucho, lesní polomy a populační exploze škůdců, ochrana přírody obecně. Bilancování na konci knihy se neobrací jen do minulosti, ale odvozuje jak pro sebe, tak pro celou společnost potenciál budoucnosti, pro něž chce se samozřejmějstí dál pracovat (v dohledu svých 90 let!), jak dokládají i příspěvky v této Živě. Při své kritičnosti k našemu postkomunistickému typu demokracie s historickou absencí delšího období stability v našem prostoru říká, že z demokracií, které poznal, mu vyhovuje ta, která připomíná bezpečný provoz na veřejné komunikaci: mohou ji využívat různé dopravní prostředky, dokonce i pěší. S jedinou podmínkou, že budou zodpovědně dodržovat dohodnutá pravidla provozu. Evidentně dobré dílo ve svém žánru obsahuje i výběr nejdůležitějších autorových publikací rozříděných podle typu; uvádí též popularizační a biograficky laděné filmy. Škoda, že není opatřeno jmenným, případně terminologickým rejstříkem. V příloženém curriculum vitae, které završuje knihu dělenou do 12 kapitol, jsou stručně shrnuty životní mezníky, to vše doplněno udělenými cenami a vyznamenáními.

**Edice Osudy, Radioservis, a. s.,
Praha 2020, 215 str.
Doporučená cena 259 Kč**